

L'anomalia d'una dona en la física

Traduïm per primer cop al català un article d'Evelyn Fox Keller de 1977 en què critica la misogínia dels cercles científics on va estudiar i treballar, i dona claus per a la construcció d'una epistemologia feminista.

Per **Evelyn Fox Keller**
Traducció de **Sònia Estradé**

Fa un parell de mesos em van convidar a fer una sèrie de conferències en una universitat important, en què vaig formar part d'un «conjunt de professors convidats distingits», sobre aspectes matemàtics de la biologia. Acabava just d'impartir un curs sobre dones a la meua pròpia universitat i d'alguna manera, em vaig sentir obligada a saltar-me el protocol implícit i abordar el fet anòmal de ser una científica aparentment d'èxit. Tot i que abans havia experimentat vagues impulsos en la mateixa direcció, per diverses raons derivades d'una combinació d'ira, confusió

i tímidesa, mai no m'havia semblat adequat ni possible cedir a un impuls d'aquest tipus. Ara bé, em va semblar decididament inadequat, una mica deshonest i fins i tot inconscient políticament, impartir cinc conferències sobre la meua recerca sense fer referència a la multitud de contradiccions i conflictes que havia experimentat per arribar a la situació professional que em feia ser allà. Per tant, en un gest que em va semblar meravellosament agosarat i poc professional, vaig dedicar la darrera conferència a una discussió sobre les diverses raons de la relativa absència

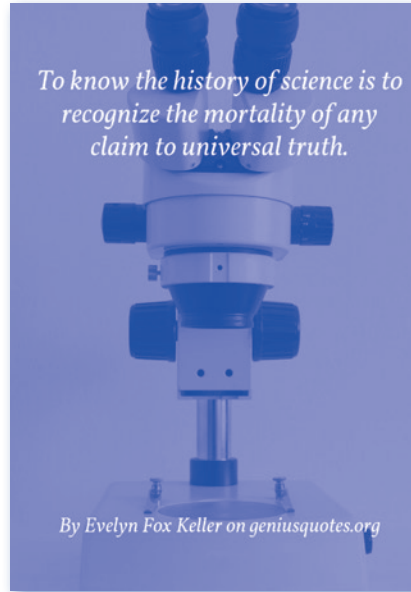
Evelyn Fox Keller

de dones en la ciència, sobretot en els rangs superiors. La xerrada es va escriure sola: amb una facilitat, una claredat i una manca de rancúnia que em van sorprendre. Amb un enorme sentiment de triomf personal. D'alguna manera, en la transformació d'allò que sempre m'havia semblat un problema essencialment personal en un problema polític, la meua ira s'havia despersonalitzat, fins i tot desvirtuat, i va aparèixer una notable sensació de claredat. Em va fer pensar que en aquell moment seria capaç d'escriure sobre la meua pròpia història, més aviat dolorosa i caòtica, com a dona en la ciència.

Els orígens són difícils de determinar i obscurs en relació amb les seves conseqüències finals. N'hi ha prou amb dir que en el meu darrer any de col·legi superior vaig decidir que seria científica. Després de diversos anys d'ambició intel·lectual essencialment mancada d'objectiu, em vaig decidir per la física, en part per la pròpia disciplina i en part per manca d'una vocació clara; i en el meu darrer any d'universitat em vaig enamorar de la física teòrica.

Invoco la imatge romàntica no com a metàfora, sinó com a autèntica descripció literal de la meua experiència. Em vaig enamorar, de manera simultània i inextricable, dels meus professors, d'una disciplina de pensament pur, precís i definitiu, i del que vaig concebre com les ambicions d'aquesta disciplina. Em vaig enamorar de la vida de la ment. Em vaig enamorar també, podria afegir, de la imatge de mi mateixa esforçant-me i reeixint en una àrea en què les dones rarament s'havien aventurat. Va ser una experiència euforitzant. A les fantasies del meu tutor jo m'havia d'alçar, sense obstacles, fins al cim. A les meves fantasies privades, m'havien d'aclamar durant tot l'ascens.

Era el 1957. La política va conspirar amb les nostres fantasies. Les escoles de doctorat, que s'acabaven d'enriquir amb els diners de la Fundació Nacional de la Ciència, van competir vigorosament per estudiants prometedors, i una estudiant prometedora era un fenomen prou únic per despertar l'interès i la curiositat dels reclutadors, de Stanford a Harvard. Només Cal Tech i Prince em van

quedar vetades (encara no admetien dones) i em sentia prou eufòrica per desafiar-los. Especialment volia anar a Cal Tech per estudiar amb Richard Feynman, un guru de la física teòrica, sobre la feina del qual havia fet el meu treball final de grau. En lloc de ser acceptada a Cal Tech, un amic meu influent es va prestar a oferir-li a Feynman una càtedra universitària al Massachusetts Institute of Technology (MIT), on jo seria admesa. Euforitzant, sí.

Fins i tot aleshores era conscient que l'extrema embriaguesa d'aquella època era transitòria, que tenia a veure principalment amb una sensació d'«estar a tocar». Tot el que m'emocionava estava per davant. Tenia fantasies sobre l'escola de doctorat i sobre convertir-me en física; el que m'esperava, pensava, era la realització d'aquelles fantasies. Fins i tot la idea de «fer física» era com una fantasia. No podia formar cap imatge clara de mi mateixa en aquest paper i no tenia clar de què es tractava. La meua concepció d'una comunitat d'acadèmics tenia la lleugeresa d'un somni. M'embriagava una visió que existia principalment al meu cap.

Bé, doncs Feynman no estava interessat a deixar Cal Tech, així que vaig anar a Harvard. Més acuradament, vaig ser pressionada i, finalment, persuadida, tant per un futurible mentor com pel meu tutor, per anar a Harvard. A Harvard em van prometre la lluna i el sol: podia fer tot el que volgués. Per què em van fer aquesta propaganda extraordinària sembla, vist retrospectivament, totalment inexplicable. En aquell moment, semblava força natural. Faig èmfasi en l'eufòria d'aquella època perquè s'entengui el cop que va significar en realitat fer el doctorat a Harvard.

La història de la meua experiència a l'escola de doctorat és difícil d'explicar. És difícil, en part, perquè és una història de comportaments tan grollers i tan extrems que semblen increïbles. És difícil d'explicar, també, perquè fa mal. En el passat, explicar aquesta història em deixava tan

agitada, sentint-me tan exposada, que em costava explicar-la. Han passat molts anys i podria enterrar aquests records dolorosos. No ho faig perquè representen una realitat: una realitat continuada que afecta d'altres, sobretot les dones.

Tot i que les meves experiències

hagin estat úniques (ningú compartirà exactament aquestes experiències), els motius subjacents a la conducta que descriuré són, crec, molt més prevalents del que es podria pensar, i detectables, de fet, en comportaments molt menys extrems.

Explico ara la història, doncs, perquè d'alguna manera pot ser útil per a d'altres. Puc explicar la història ara perquè ja no em fa sentir tan exposada. Permeteu-me intentar explicar aquesta sensació d'exposar-me.

Una vegada, quan feia diversos mesos que cursava el primer any a l'escola de doctorat, un *postdoc*, en un gest insòlit de simpatia, es va oferir a portar-me a casa des d'un seminari i em va preguntar com m'anava tot. Emocionada pel seu gest, vaig començar a explicar-li-ho. Mentre gairebé em posava a plorar, vaig notar que feia cara de molta incomoditat. D'alguna manera, havia comès una greu indiscreció. Era com si m'hagués despullat públicament. Tot el que vaig dir, llavors i sempre després, semblava d'alguna manera haver dit massa. Em queda una mica d'aquesta sensació fins i tot ara escrivint aquest article. És una conseqüència de suposar que en la ment dels altres el que estic descrivint ha de ser una experiència molt personal i privada, és a dir, que es va produir, d'alguna manera, per factors meus interns. No va ser així. Tot i que clarament vaig participar i vaig contribuir necessàriament a aquests esdeveniments, eren d'origen essencialment extern. Aquest reconeixement vital va trigar molt a arribar. Amb ell, la meua vergonya va començar a dissoldre's i va ser substituïda per un sentiment de ràbia personal i, finalment, una transformació d'aquella ràbia en una cosa menys personal, una cosa similar a una consciència política.

«Com que no tenia un marc adequat (polític o psicològic) per comprendre el que em passava, només vaig poder respondre-hi amb ràbia personal.»

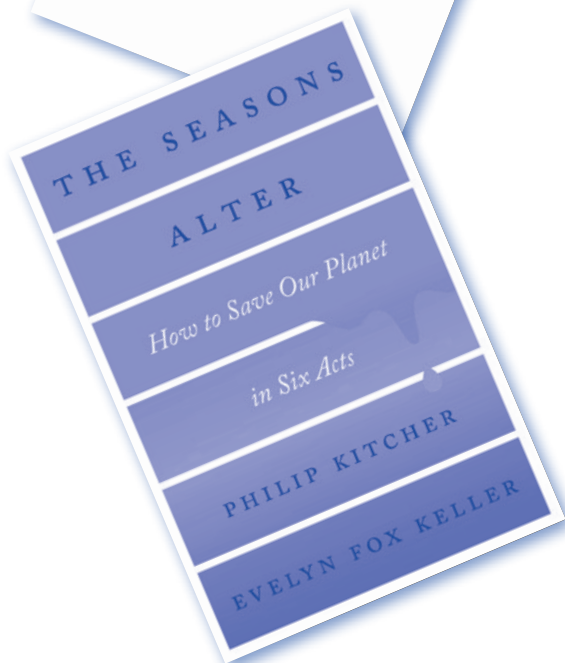
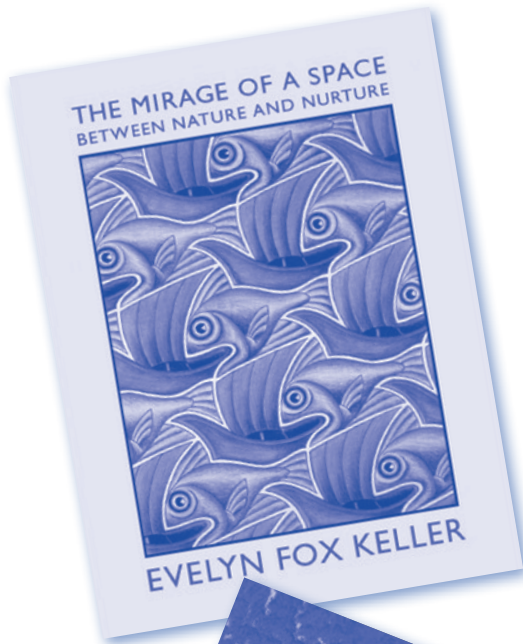
Aquesta transformació, crucial per permetre'm escriure aquest text, no ha esborrat completament, però, el dolor del procés de recordar una història que és encara per a mi un horror considerable. Si defalleixo en aquest punt és perquè m'adono que, perquè aquesta història sigui significativa, fins i tot creïble per als altres, l'he d'explicar objectivament, d'alguna manera m'he d'abstreure del dolor sobre el que escric. Els fets van ser complexos. Moltes línies s'entretreixeixen. Les descriuré, una per una, de la manera més senzilla i equànime possible. El meu primer dia a Harvard vaig ser informada, per part de l'home que m'havia instat a anar-hi, que les meves expectatives no eren realistes. Per exemple, no podia seguir el curs amb Schwinger (la resposta de Harvard a Feynman) que m'havia atret a Harvard i no m'havia d'interessar pels fonaments de la mecànica quàntica (l'únic que m'interessava) perquè, simplement, no era, no podia ser, prou bona. Certament, la meva ambició es basava en la il·lusió; era un pinacle que pocs (i, per descomptat, no jo) podien assolir. Brandeis, em va dir sense embuts, no era Harvard i, tot i que la meva formació a Brandeis em podia haver guanyat un lloc a Harvard, la distinció a Brandeis no volia dir res allà. Valia més assumir que jo no sabia res. Per tant, hauria de començar pel principi. Els estudiants realment preocupants, se'm va informar, eren els que eren tan ignorants i ingenus per no comprendre la suprema dificultat de l'èxit a Harvard.

Aquestes observacions eren notables pel seu evident biaix de classe i la seva arrogància, així com per la seva insistència a definir-me prenent com a base aquest biaix: una desconsideració gratuïta que vaig experimentar de manera recurrent durant tota l'escola de doctorat. Les observacions del professor van ser més destacables, ja que havia expressat exactament les mateixes intencions en la nostra conversa la primavera anterior i aleshores m'havia animat. Què podia explicar aquest canvi extraordinari? No hi havia hagut cap reavaluació de les meves qualificacions. Potser es pot explicar simplement pel fet que l'actitud anterior provenia d'algú en la posició de vendre Harvard, mentre que ara semblava tenir l'obligació de defensar-la. (És irònic que les universitats s'associïn al

gènere femení.) Tampoc no és coincidència, sospito, que aquest home assignés poc després a un dels estudiants de doctorat (home, per descomptat) la tasca de dir-me com m'havia de vestir.¹

Començaven així dos anys de provocació, insult i negació gairebé continus. Com que no tenia un marc adequat (polític o psicològic) per comprendre el que em passava, només vaig poder respondre-hi amb ràbia personal: em sentia cada cop més provocada, insultada i negada. Una ràbia política hauria pogut ser constructiva; la ràbia personal només va servir per incrementar la meva vulnerabilitat. Després d'haver anat a Harvard esperant ser tractada amb elogis i copets a l'espatlla (com ho havia estat abans) i, sobretot, esperant validació i aprovació, no estava en absolut preparada per al tractament que hi vaig rebre. No vaig poder explicar ni respondre adequadament a l'enorme discrepància entre el que esperava i el que vaig trobar. Havia interioritzat amb tant d'èxit la identificació cultural entre l'home i l'intel·lecte, que depenia totalment de l'afirmació dels meus professors (en masculí), una dependència que es feina traïdora per la confusió crònica de sexualitat i intel·lecte en les relacions entre professors homes i estudiants dones. A la recerca de l'afirmació intel·lectual, vaig cercar l'afirmació masculina i, per tant, em vaig fer exquisidament vulnerable a l'agressió masculina que m'envoltava.

De fet, m'havien avisat sobre l'extrema alienació del primer any com a estudiant de doctorat a Harvard, però tant la meva vanitat com la meva ingenuïtat em van permetre ignorar aquests advertiments. Confiava que les coses serien diferents per a mi. Aquella confiança no va durar gaire. De tot arreu, tant d'estudiants com de professors, m'arribaven tres missatges. Primer, la física a Harvard era l'empresa més difícil del món; segon, no podia ser en absolut que entengués les coses que pensava que entenia, i tercer, la meva manca de por era la prova de la meva ignorància. Al principi vaig adoptar una actitud d'esperar i veure, i vaig acceptar el currículum convencional, tot i que vaig decidir privadament d'anar al curs de Schwinger. Fer-ho va resultar, semblava, un acte tan va-

lent que, diàriament, tots els ulls es giraven cap a mi quan entrava a classe i, diàriament, mitja dotzena d'homes em preguntaven divertits si encara pensava que ho entenia. Misteriosament, els meus cursos regulars semblaven manejables, fins i tot fàcils, i a mesura que em posava cada cop més nerviosa per la meua incapacitat per espantar-me adequadament, passava cada cop més tardes al cine. Amb el temps, la repetició freqüent i àmplia del missatge que no podia entendre el que pensava que entenia va començar a afectar-me. Com a part d'un replegament general, vaig deixar d'assistir al curs de Schwinger.

Havia començat a perdre tot sentit del que entenia o no entenia, allà i en general. Que m'anessin bé els exàmens a final de semestre semblava no importar gens en absolut.

Mentrestant, m'estava convertint clarament en un subjecte (o objecte) que atreïa molta atenció al departament de física. La meua seriositat, intensitat i ambició semblaven provocar en els ancians una diversió considerable i també una certa curiositat. Em miraven constantment i, de tant en tant, em parlaven. De vegades em preguntaven per la meua peculiar ambició de ser un físic teòric —no sabia que cap dona de Harvard no ho havia aconseguit mai (almenys no convertir-se en física teòrica pura)? Quan em desesperaria jo també, fracassaria o me n'aniria a un altre lloc (l'equivalent a fracassar)?—. La possibilitat que tingués èxit podia semblar una font d'excitació; vaig rebre algunes mirades lascives i, de tant en tant, alguna invitació a festes del professorat. El riure obert i increïblement groller amb què se'm va rebre sovint en aquests esdeveniments va ser només una de les moltes indicacions que se m'estava exhibint amb finalitats que no podia percebre o creure. La meua fantasia es convertia en malson...

De vegades és difícil separar l'afront personal de l'afront a la pròpia sensibilitat. No només solen generar la mateixa resposta: una se sent senzillament afrontada, però també és possible (com crec que és el cas aquí) que els motius dels dos afronts estiguin relacionats. Vaig anar a l'escola de doctorat veient la física teòrica com a vehicle per a la investigació més profunda possible sobre la natu-

«L'objectiu principal era sobreviure i, encara millor, donar l'aparença de sobreviure, fins i tot de prosperar. Se sentien poquíssimes queixes.»

ra: una visió potser personificada per Einstein millor que ningú en els darrers temps. L'ús de les matemàtiques per aprofundir en la comprensió de la naturalesa de l'espai, el temps i la matèria representava una fita de l'esforç humà. Vaig anar a l'escola de doctorat per aprendre fonaments. En canvi, se'm va ensenyar com fer física. En lloc de saviesa, em van oferir habilitats. A més, es va fer aquesta substitució amb fervor moralista. Estava malament, era absurd, de debò, malgastar un temps preciós preguntant per què. La humilitat adequada consistia a picar pedra i aprendre tècniques. La física contemporània, sota una onada d'operacionalisme, semblava haver prescindit de la tradició d'Einstein, gairebé del mateix Einstein. La relativitat general, l'aventura intel·lectualment més ambiciosa del segle, semblava llavors (equivocadament) un tema esgotat. Les consideracions filosòfiques de qualsevol tipus en les ciències físiques estaven en un mínim històric. En lloc d'això, les tècniques dissenyades per calcular correccions de grau n a una teoria greument defectuosa de base estaven a l'ordre del dia...

La meva ingenuïtat i el meu idealisme eren objectius perfectes. No només no coneixia el meu lloc en l'esquema de les coses com a dona, sinó que, per una curiosa coincidència, aparentment era igual d'inconscient pel que feia al meu lloc com a pensadora. M'havien d'ensenyar humilitat. Tot i que em posava malalta la banalitat de les tasques que em van assignar, les vaig fer, reconeixent que, en qualsevol cas, necessitava aprendre habilitats. Cometia freqüents errors aritmètics, reflex d'una tensió que perdura dins meu fins al dia d'avui entre l'expansivitat de la concepció i la precisió de l'execució, la meva variació personal potser de la tensió polar que existeix en la física en general. Quan em retornaven els exercicis amb la precisió de la concepció ignorada i els errors aritmètics marcats en vermell, com si es tractés d'una venjança, em preguntava si estava estudiant física o lampisteria. Qui no ha viscut un conflicte així d'agut entre idealisme i realitat? Tanmateix, estranyament, els meus companys no semblaven veure-hi cap problema. De les respostes que em donaven quan els preguntava per una comprensió més profunda del tema, semblava que jo hagués vingut de Mart. Per què,

em deien, ho volia saber? Que es conformessin de manera evident amb l'èxit operatiu de les fórmules em va deixar de pedra. Encara més de pedra em va deixar l'absència de qualsevol mena d'aparença d'humilitat en el comportament que s'esperaria que acompanyés l'acceptació d'objectius més limitats. No havia entès aleshores encara que, a més de les tècniques de la física, estudiaven també les tècniques de l'arrogància. Aquesta peculiar inversió en el sentit de la humilitat simplement formava part del procés d'aprenentatge de com s'havia de ser físic. Era intrínsec a la professionalització i, fins i tot, al que podria anomenar la masculinització d'una disciplina intel·lectual.

Fins a cert punt, les coses que descriu aquí estan en la naturalesa de la subcultura acadèmica. Refereixen la perversió de l'estil acadèmic (familiar a les universitats de tot arreu), una perversió que s'estén a mesura que les escoles de doctorat van tendint més a preocupar-se d'entrenar professionals. Les meves experiències són similars a les de molts estudiants de doctorat, tant homes com dones. El que vaig experimentar com un assalt bastant brutal contra els meus interessos i habilitats intel·lectuals no crec que fos un accident, sinó el resultat inevitable de l'intent persuasiu d'una professió de fer-se més poderosa desgastant aquelles sensibilitats, emocionals i intel·lectuals, que considera inapropiades. Fortament relacionat amb això, hi ha un intent similar de mantenir els estàndards i la imatge d'una disciplina descoratjant la participació de les dones, una experiència patida i explicada per moltes altres dones. Vist d'aquesta manera, potser no és estrany que l'assalt fos més flagrant en un tema amb tant d'èxit com la física contemporània i en una universitat tan prestigiosa com Harvard.

Potser la part més curiosa de la meva experiència, sens dubte la més dolorosa, va ser l'aïllament total en què em vaig trobar. Mirat retrospectivament, estic segura que devia haver-hi ànimes afins en algun lloc que compartien almenys algunes de les meves decepcions. Però si n'hi havia, no les coneixia. En part, ho atribueixo a l'atmosfera general de por que permeava el cos estudiantil. No es manifestaven queixes perquè s'interpretaven invariablement

com a senyal que s'estava fracassant.² L'objectiu principal era sobreviure i, encara millor, donar l'aparença de sobreviure, fins i tot de prosperar. Se sentien poquíssimes queixes. A més, determinats a no exposar-se a mostrar la més mínima ignorància, pocs estudiants estaven disposats a discutir el seu treball amb qualsevol que no fos —potser, si de cas hi havia algú— un amic molt proper. Clarament, jo era una greu amenaça per a la concepció de la física no només com a baluard masculí, sinó també com a refugi masculí que tenien els meus companys, i per tant era menys probable que em busquessin com a col·lega. Haig de reconèixer que la meua pròpia arrogància i ambició van fer poc per alleujar les seves inquietuds o per temperar les seves resistències. Pitjor encara, compartia amb els meus companys de classe la idea que una relació social o sexual només podia existir entre un home i una dona estudiants si l'home era «millor» o «més intel·ligent» que la dona, o, com a mínim, comparable. Atès que tant la meua autodefinició com els meus resultats em van etiquetar com a estudiant superior, el camp de la sociabilitat i la companyia es van reduir considerablement.

Hi havia un grup força reduït d'estudiants que em semblava que tenien idees semblants a les meves i del qual hauria volgut formar part. També els importaven els fonaments; també volien saber per què. Un d'ells (l'únic de la meua classe), de fet, s'havia convertit en un amic proper durant el primer semestre. Tot i que em va estar predicant la necessitat de la humilitat, la importància d'aprendre fent les coses, la virtut de la precisió, també em va escoltar amb simpatia. Com que havia estudiat a Harvard abans del doctorat, ell em va explicar el funcionament de la institució i jo li vaig explicar com es feien els problemes. Amb la seva ajuda, vaig adquirir la paciència necessà-

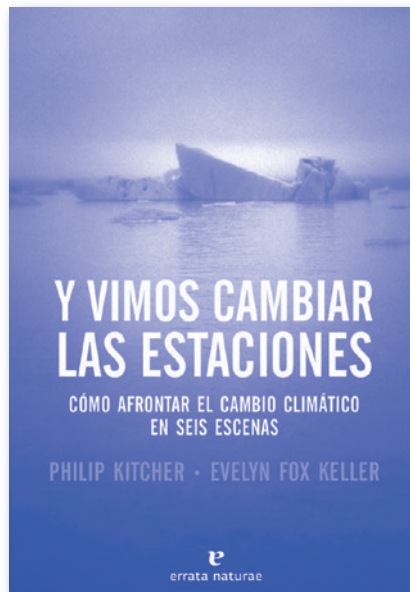
ria per fer els càlculs. Treballàvem junts, parlàvem junts, menjàvem junts sovint. Malauradament, quan la relació va amenaçar de tornar-se més íntima, també es va fer més difícil (de maneres que ens són massa familiars), fins que, finalment, va decidir que ja no podia permetre's el risc d'una associació propera amb mi. Per respectar els seus sentiments, vaig respectar la seva petició de mantenir-me allunyada d'ell i dels seus amics, amb la conseqüència que, després d'això, estava totalment sola. L'amplitud del

meu aïllament era gairebé tan difícil de creure per a mi com per a aquells a qui des de llavors he intentat descriure'l. Només una vegada, anys després, en una conversa amb una altra dona física, hi vaig trobar un reconeixement. Ella el va anomenar el «mar de seients»: entres aviat a l'aula i l'aula s'omple, deixant un mar de seients buits al teu voltant.

No hi havia altres estudiants dones? N'hi havia dues que no compartien ni la meua ambició, ni la meua concepció de la física, ni els meus interessos. Per aquests motius, em fa vergonya dir-ho, no sentia cap interès per elles. Encara em fa més vergonya admetre que, per la meua intenció que em prenguessin seriosament com a física, tenia ganes d'evitar la identificació amb altres dones estudiants

que sentia que no podien ser preses seriosament. Com la majoria de les dones amb el que s'anomenaven aspiracions masculines, tenia molt poc sentiment de sororitat.

Per què em vaig quedar? El Departament de Física de Harvard no és el món. Segurament, la meua tenacitat apareix com l'element menys comprensible de la meua situació. Almenys, tenia una tolerància extraordinària al dolor. De fet, un dels meus fracassos de tota la vida ha estat la meua incapacitat per saber quan renunciar. La pròpia passió de la meua dedicació descartava alternatives.

«Semblava que la meva mateixa ambició i serietat eren culpables, i que aquestes qualitats, que sempre havia admirat en altres, les havia d'abandonar.»

Tanmateix, havia fet un cert esforç per marxar. Al principi, un profund sentiment de pànic em va portar a demanar de tornar a Brandeis. En part per incredulitat, en part per la convicció que l'èxit a Harvard era un actiu professional inestimable, al qual no s'havia de renunciar, s'hi van negar i em van persuadir que continués. Tot i que tenia la viva percepció que, en lloc de triomfar, Harvard em destruiria, em vaig sotmetre a la convenció que els altres en sabien més; vaig acceptar suspendre el meu judici i perseverar en aquell «ritual d'iniciació». En part, aleshores creia que m'estaven sotmetent a algun tipus de prova que acabaria quan hagués demostrat la meva validesa, certament després dels meus exàmens orals. Necessitava ser estoica només durant un any. Malauradament, aquesta esperança va resultar buida. Els cursos no van ser durs, mai van ser-ho malgrat els advertiments, i vaig anar traient excel·lents. Però també ho van fer molts altres estudiants. De fet, els exàmens eren molt fàcils.

Quan entregava un treball especialment bo, se sospitava —de vegades fins i tot s'assumia— que l'havia plagiat. En una d'aquestes ocasions, vaig escriure un article la tesi del qual havia suscitat molta discussió i desacord al Departament. Això ho vaig saber, per casualitat, diverses setmanes després que el debat s'hagués apagat del tot. Per intentar resoldre la paradoxa que sorgia dels meus resultats, vaig anar a veure el professor per al qual havia escrit el treball. Després d'una interessant discussió que va solucionar la dificultat, em va preguntar, de manera innocent i amable, de quin article o articles havia copiat el meu argument.

Els exàmens orals, que havia vist com una fita amenaçadora, van resultar un problema. El president del meu comitè, simplement, no va comparèixer. El resultat va ser que un improvisat comitè de físics experimentals em va examinar sobre física matemàtica. Mesos després se'm va oferir l'explicació següent: «Oh, Evelyn, suposo que et dec una disculpa. Mira, em vaig prendre un parell de pastilles per dormir i no em vaig llevar a l'hora». L'examen era a les dues de la tarda. Tot i això, vaig aprovar. Finalment, podria començar un treball seriós. Vaig escollir com a director de tesi el membre més entenimentat i amable del

Departament. Vaig trucar a la seva porta cada dia durant un mes, només perquè em digués que tornés en un altre moment. Finalment, em va rebre per dir-me que era millor que tornés a casa i que aprengué a calcular.

El meu segon any va ser encara més horrible que el primer. Tenia poques classes i una gran quantitat de temps que no podia utilitzar sense orientació. No tenia cap comunitat d'acadèmics. Completar els exàmens orals no havia servit de cap manera per alleujar el meu aïllament. Estava més sola que mai. La comunitat de fora del Departament de Física, almenys aquella part a la qual tenia accés, no oferia ni consol ni suport. A finals dels anys cinquanta es vivia el punt àlgid del que es podria anomenar «psicoanàlisi de saló». Jo era infeliç, soltera i obstinada a mantenir-me en una disciplina òbviament masculina. Què em passava de dolent? D'una manera o altra, se'm va plantejar aquesta pregunta a pràcticament totes les festes a les quals vaig assistir. Em començava a desesperar la solitud. I a mesura que m'anava trobant cada cop més sola, estic segura que m'anava posant més a la defensiva, cosa que feia encara més difícil per als qui podrien haver sentit simpatia per mi o per la meva situació d'apropar-se a mi. Aquest suport podria haver fet una gran diferència. Tal com estaven les coses, no tenia ni companys ni amants, i no gaires amics. Els pocs amics que tenia sentien la meva situació com a totalment aliena. M'expressaven simpatia perquè m'estimaven, però sense creure'm. Plorava perquè no tenia cap amic amb una ambició amb la qual poder identificar-me. No hi havia cap dona que estigués fent, que hagués fet, el que jo intentava fer? No sabia de cap. La meva posició era cada cop més insostenible...

Reconec que aquest relat s'assembla de moltes maneres al d'un mal matrimoni: la intensitat passional del compromís inicial, les fantasies en què es basa (en part) aquest compromís, l'exclusivitat del vincle, l'aparent manca d'altres opcions, la falta de voluntat i la incapacitat de deixar-ho estar i, finalment, la inclinació a culpar-se de totes les dificultats. Tot i que ara puc explicar aquesta història com una sèrie d'esdeveniments concrets i objectius que van implicar-me i em van afectar, en aquell moment

«La tensió entre dona i científica no és ara tant una font de lluita personal com una profunda preocupació.»

vaig arribar a acceptar la visió prevalent que el que em va passar a Harvard simplement posava de manifest la meua pròpia confusió, fracàs, neurosi, en resum, que, d'alguna manera, havia fet que passés. Les implicacions d'aquesta interiorització van ser, com ho són sempre, molt serioses. Ara m'havia de preguntar com havia fet que passés, què hi havia en mi que calgués purgar. Semblava que la meua mateixa ambició i serietat eren culpables, i que aquestes qualitats, que sempre havia admirat en altres, les havia d'abandonar. Abandonar la física, en aquell moment, semblava significar renunciar a parts de mi tan centrals en el meu sentit de mi mateixa, que una extracció significativa era gairebé impossible. Vaig continuar a Harvard i em vaig tornar a deixar convèncer que havia d'acabar, i vaig buscar un projecte de tesi fora del Departament de Física.

Després d'un any a la deriva, vaig aprofitar l'oportunitat de fer una tesi en biologia molecular mentre em quedava nominalment al Departament de Física. Que fos admès aquest procediment, prou insòlit, indicava com a mínim un reconeixement, per part del que llavors n'era el director, d'algunes de les dificultats que tenia en la física. La biologia molecular era un camp en què podia trobar respecte i, cosa encara més important, cordialitat. Vaig obtenir el títol, vaig anar a Nova York per ensenyar (física!), em vaig casar, vaig tenir fills i, finalment, vaig començar a treballar en biologia teòrica, terreny en què vaig poder utilitzar la meua formació i el meu talent. Aquesta va resultar una àrea professional gratificant que vaig sostenir durant diversos anys crítics. Si la meua tasca comença ara a portar-me fora d'aquest àmbit professional, cap a qüestions més polítiques i filosòfiques, això reflecteix la confiança i la llibertat creixents que he sentit en els darrers anys.

El conflicte interior, però, no va desaparèixer amb un canvi d'especialitat científica. Si bé és cert que mai vaig tornar a patir el mateix malestar agut, potser estrany, que sentia com a estudiant de doctorat en física, gran part del conflicte subjacent es va presentar en altres formes, quan vaig assumir els papers més convencionals d'esposa, mare i professora. El conflicte fonamental, entre el meu sentit de mi mateixa com a dona i la meua identitat com

a científica, només es podia resoldre transcendint totes les definicions estereotipades de jo i d'èxit. Això va necessitar molt de temps, una anàlisi personal i feminisme. Significava establir una identitat personal prou segura per poder començar-me a alliberar de les etiquetes de tot-hom, incloent-hi les meves. La tensió entre dona i científica no és ara tant una font de lluita personal com una profunda preocupació.

Després de molts anys, m'he forjat una identitat professional molt diferent de la que originàriament havia previst, però que aprecio enormement. És, de moltes maneres importants, extraprofessional. M'ha portat a ensenyar en una petita facultat d'arts liberals que em dona el marge necessari per perseguir els meus interessos en els meus propis termes i combinar l'ensenyament, que he arribat a estimar, amb aquests interessos, i que em respecta per fer-ho. Ha significat adquirir el coratge de buscar més tant els motius com les recompenses dels meus esforços intel·lectuals dins meu. Cosa que no vol dir que ja no necessiti l'afirmació dels altres; però veig que ara estic disposada a buscar i acceptar el suport en diferents llocs, més d'amics que no pas d'institucions, d'una comunitat definida més per interessos comuns que per estatus.

Quan estava acabant d'escriure aquest assaig, em vaig trobar amb un número dels annals de la New York Academy of Sciences (15 de març de 1973) subtítulat «Dones d'èxit en les ciències». El volum incloïa breus relats autobiogràfics de més o menys una dotzena de dones, dues de les quals s'havien format en física i una, en matemàtiques. Com que aquest tipus de material és gairebé inexistent, aquests informes en primera persona són una contribució important «a la literatura». Els llegeixo amb avidesa. Més que res, perquè les observacions d'aquestes dones, en la seva rectitud i honestedat, representen pràcticament l'única instància de circumstàncies professionals amb què puc comparar la meua pròpia experiència.

Pot ser difícil per a aquells que no estan familiaritzats amb els usos de la comunitat científica de comprendre l'enorme reticència amb la qual qualsevol persona, espe-

cialment una dona, faria públiques les seves impressions i experiències personals, sobretot si donen una imatge negativa de la comunitat. Fer-ho no només es considera poc professional, sinó que posa en perill la pròpia imatge professional de desinterès i objectivitat. No és probable que les dones, que han de treballar tan durament per establir aquesta imatge, corrin aquest risc. A més, la nostra pertinença a aquesta comunitat ens ha inculcat l'estricta costum de minimitzar les diferències degudes al gènere. Per tant, vull felicitar les dones professionals de la ciència que demostren aquest coratge.

Les seves històries, però, són molt diferents de les meves. Tot i que algunes d'aquestes dones descriuen experiències similars a algunes de les meves, generalment van poder transcendir el seu aïllament i el seu malestar i, per la seva perseverança i èxit, reivindicar el seu gènere. M'impresiona la seva fortalesa. Les seves històries em confirmen en la meva impressió que, amb més força interior, hauria respost de manera molt diferent a les experiències que he enumerat aquí. La dificultat, però, amb els casos d'èxit és que tendeixen a enfosquir l'impacte de l'opressió, alhora que es concentren en les fortaleses individuals. La majoria de les dones d'èxit solia dir que les dones no tenen cap motiu de queixa precisament perquè s'ha demostrat que amb la determinació suficient es pot fer qualsevol cosa. Si el moviment feminista ha aconseguit alguna cosa, és ensenyar-nos la insensatesa d'aquest enfocament. Si em va enfonsar la meva experiència a l'escola de doctorat, va ser principalment perquè no vaig poder definir-me com a rebel contra normes que són molt importants en la societat. A finals dels anys cinquanta, *rebel* no era una paraula significativa. Els conflictes i els obstacles eren interns. La meva insistència a mantenir una imatge romàntica de mi mateixa en la física, a conservar la idea que seria recompensada i beneïda per fer el que els altres no havien fet, em feia sentir especial i, per tant, em feia especialment vulnerable. La consciència de les realitats polítiques i socials potser m'hauria estalviat de persistir a buscar afirmació que no se'm podia donar ni se'm donaria. Aquesta consciència política m'hauria donat molta força. Espero que la consciència política generada pel moviment fe-

minista pugui donar i doni suport a les dones joves que avui intenten desafiar el dogma, encara molt viu, que determinats tipus de pensament són una prerrogativa dels homes. ●

Notes

- 1 La meua vestimenta, potser caldria aclarir-ho, era respectable. Consistia principalment en faldilles i jerseis informals, es podria dir que amb un toc bohemí. Em maquillava poc o gens.
- 2 De fet, la gent, aleshores i després, va suposar que m'havia anat malament a l'escola de doctorat, sobretot després d'escoltar la meua història. Totes les afirmacions en sentit contrari van ser rebudes amb incredulitat.

